

VIAȚA ȘI NEVOINȚELE

Acest cuvios Pahomie, episcop al Romanului, ctitorul schitului Pocrov, era de loc din Transilvania, din ținutul Bistriței (1). S-a născut la 1674 în satul Gledin și a primit la botez numele de Petru. Părinții lui, „popa Iftimie și Ana” Pencu, duceau viață grea, muncind cot la cot cu sătenii, ca mai toți preoții români ortodocși de peste munți, din vremea aceea.

Crescut în frica de Dumnezeu, tânărul Petru a ajuns să fie cu adevărat „iubitoriu de Hristos” și, câștigând „fierbinte și înfocată dragoste către Dumnezeu” și „voind după Evanghelie a vieții” - cum este scris în pomelnicul schitului Pocrov -, „a lăsat casă, părinți, frați, rude și celelalte” și, trecând munții, a ajuns la mănăstirea Neamțu.

Se știe că, în jurul anului 1700, un mare număr de români transilvăneni au venit în Moldova, din pricina prigonirilor religioase pornite de habsburgi și a asupririlor de tot felul. Și nu puțini au fost tinerii chemați de viața duhovnicească și de lumina cărții din mănăstirile moldovene. De aceea la Neamțu erau atunci mulți călugări veniți din Ardeal.

După ce a trecut pe la mănăstirea Durău, pe tânărul Petru l-au adus aici, în anul 1694, rudeniile sale, ieromonahii Dosoftei, Sofronie, Mardarie, Iosif și Lazăr, dintre care unii erau „nemțeni” mai vechi, alții mai noi. A petrecut în chinoviile Neamțului ca frate, după rânduială, „supunându-se poruncilor igumenului și ale fraților și nevoindu-se întru toate”. În anul 1697, când avea vârsta de 23 de ani, s-a învrednicit de îngerescul chip de monah, primind numele de Pahomie.

Nu mult după aceasta, liniștea părinților de la mănăstirea Neamțu a fost tulburată. Erau atunci - la cumpăna dintre veacul al XVII-lea și al XVIII-lea - „cumlite vremi, care cei ce citesc istoriile știu” (2), că se pornise război între turci și creștinii din Liga Sfântă. Deoarece leșii, în 1697, au pus stăpânire pe cetatea Neamțului, soborul a plecat în bejenie cu icoana făcătoare de minuni a Preacuratei și cu alte odoare, așezându-se la Strâmba, un schit al mănăstirii Neamțu, din părțile Tutovei. Monahului Pahomie i s-a rânduit aici ascultarea de paraclisier.

Când vîltoarea războiului s-a stins și „s-au făcut pace între turci și între nemți și leși, și au dat turcii cetatea Cameniței iarăși înapoi „leșilor”, când „umbla valeatul 7208 (1700)”, cum spune însuși Cuviosul Pahomie într-o însemnare, atunci soborul s-a întors la mănăstirea Neamțu”. Aici Pahomie a slujit, mai departe, ca paraclisier. Însă nu după mult timp, pentru râvna lui duhovnicească, a fost hirotonit preot, „ca un vrednic de această treaptă”. Și, pentru că era și bun gospodar, „îscusit în iconomii”, râvnitor și cu adâncă evlavie, soborul l-a rânduit „clisiarh mare, toate ale bisericii încredințându-i-se”. Și măcar că aceasta era o slujbă grea, Cuviosul Ieromonah Pahomie nu și-a risipit viața duhovnicească, ba, dimpotrivă, „din treaptă în treaptă ridicându-se, au început și mai cu osârdie a se nevoi, din putere în putere, sporind întru faptele bune, duple psalmistul, chip și pildă făcându-se tuturor”. Și încă, aici, la vechea și vestita vatră de cultură bisericească a mănăstirii Neamțu, Pahomie și-a agonisit, cu râvnă și cu dragoste de lumină, bogată și temeinică învățătură de carte.

Iar când părintele egumen Ioan, la anul 1702, a fost chemat către Domnul, Ieromonahul Pahomie, care nu avea nici 30 de ani, „fără de voie, au fost silit de sobor a primi ocârmuirea a

toatei monastiri, căci igumen l-au pus”. Și a păstorit el cu vrednicie obștea de la Neamțu, ținându-se cu strășnicie de rânduielile pentru monahi ale Sfinților Părinți. Iar în ogorul sufletului său cu mai multă râvnă lucra și mai cu osârdie „întindea nevointele sale”.

Ci, în anul mântuirii 1704, cursul vieții râvnitorului ostaș al Duhului a apucat pe alt făgaș. Că, auzind de lucrarea cea ziditoare de suflete a Sfântului Dimitrie al Rostovului, Cuviosul Pahomie, cel „înfocat cu dragostea dumnezeiască, mai mult învăpăindu-se cu dorul cel dumnezeiesc”, a părăsit egumenia și, lăsând toate, s-a dus să-l întâlnească pe acest sfânt „învățător de schivnicie” și mare cărturar. Așteptările nu i-au fost zadarnice, căci, precum au auzit, au văzut; și precum au dorit, au câștigat (3). A stat Cuviosul Pahomie multe zile în preajma Sfântului Dimitrie, pe care-l socotea părintele său sufletesc, bucurându-se de blagoslovenie și de mult folos duhovnicesc, după cum însuși mărturisește: „Am fost multe zile cu sfinția sa la mas, ascultându-i învățătura sfântă”. Și pe cartea primită în dar de la Sfântul Dimitrie al Rostovului, *Rostul de aur*, monahul moldovean a însemnat: „Și m-au întreat: „Ce dorește inima ta?”. Și i-am spus că dorește să petreacă viață cu tăcere în pustie. Și m-au blagoslovit din toată inima și mi-au zis: „Domnul să fie cu tine. Să împlă dorul tău”.

În 1706, Cuviosul Pahomie era la Kiev. Venise aici să se închine sfintelor moaște din Lavra Pecerska, dar și pentru faima școlii înființate cu mai bine de o jumătate de veac înainte de către învățatul mitropolit român, Petru Movilă. Pentru bogata lui activitate de renaștere bisericească și culturală a Ortodoxiei din Ucraina și din Bielorusia, acesta a fost socotit „un mare dar duhovnicesc făcut de poporul român” Bisericii de acolo și chiar Ortodoxiei întregi. Iubitorul de carte, cuviosul Pahomie, mult își va fi îmbogățit inima și mintea în această vatră de învățătura și duhovnicie ortodoxă, întemeiată de mitropolitul român din familia domnitoare a Movileștilor. Pe lângă numeroase tipărituri și manuscrise - unele rare, printre care și manuscrisul *Rostul de aur* al Sfântului Dimitrie însuși -, Cuviosul Pahomie a adus în țară *Viețile Sfinților* a lui Dosoftei, carte achiziționată la Pecerska, de la un oarecare Constantin, cum însuși însemnează pe o filă.

În 1706, Cuviosul Pahomie, „după ce au dobândit mult folos sufletesc”, arată pomelnicul cel mare al schitului Pocrov, „s-au înapoiat iarăși la metania sa în Sfânta Mănăstire Neamțu”. Întorcându-se aici, Pahomie n-a mai primit să fie egumen, ci a rugat soborul „să-l lase să se liniștească la liniște, în pustie”, cum îi era dorința. Părinții, fără sfatul căroră n-a voit să facă pasul acesta, l-au înțeles : „învoindu-se, soborul l-au lăsat”. Iar osârduitorul, scăpând de grijile cele din afară, a început să-și caute loc pentru liniște duhovnicească. Acest loc l-a găsit într-o pădure deasă, la poalele muntelui Chiriacu, cale de un ceas de la mănăstirea Neamțu, o adevărată „gură de rai”, cum nu se putea mai potrivită pentru niște nevoitori întru cele duhovnicești. Și s-a așezat acolo împreună cu câțiva ucenici, iubitori de liniște, care „îi râvnea vieții lui cei îmbunătățite”: Sofronie, Macarie (care ca schimonah s-a numit Mardarie), Lazăr și Ioanichie.

Ridicarea câtorva chilii și tăierea unei părți din codru, ca să aibă loc deschis pentru grădină, livadă și prisacă, s-a făcut cu mare osteneală, că era lucru de început. Așa, fericitul Pahomie, arată pomelnicul Pocrovului, a început „a se nevoi îndoit”, pe de o parte străduindu-se să dezrădăcineze din suflet patimile care se ridicau împotriva duhului, sădind fapte bune, iar pe de altă parte, „vrând a-și osteni trupul și a-l face rob duhului, tăia copacii cei neroditori și în locul lor rodea pomi roditori” (4).

Din *Rostul de aur*, care este o culegere de „frumoase învățături năravnice (4 bis) din Pateric”, cum arată o însemnare mai târzie pe acest manuscris, el „culegea cuvinte mântuitoare de suflet și povătuitoare către cărarea cea îngustă pe care o căuta fericitul întru pomenire cuviosul Pahomie; pentru el era cel mai mare izvor de apă vie cu care își adăpa sufletul în toate zilele, în coliba sa cea pustnicească de munte, unde mai târziu a întemeiat schitul de azi” (5).

Viața îmbunătățită și strădaniile sale neostoite n-au rămas însă necunoscute, căci vestea despre ele s-a răspândit prin toată țara Moldovei. Dar „nu mult s-a îndulcit el de această viață iubită lui în pustie” (6). Cursul vieții avea să se schimbe din nou, după rânduiala lui Dumnezeu. Câțiva sfetnici de-ai lui Antioh Cantemir (1705-1706, a doua domnie), după ce-și îndepliniseră niște însărcinări domnești, umblând prin partea locului după vânat, au nimerit la sihăstria lui Pahomie. Și, rămânând noaptea la schimnic, „atât din vorba bărbatului, cum și din petrecerea lui și din obiceiul cel bun, foarte s-au folosit și s-au bucurat”. Apoi, după ce au primit blagoslovenie s-au îndreptat, după cum i-a îndrumat cuviosul, într-o anumită parte a pădurii, unde au aflat vânat mult, „de care vânând s-au întors cu plin întru ale sale”.

Nu mult după aceea a murit episcopul Lavrentie de la Roman. Fiind nevoie să se găsească „un bărbat vrednic de acea treaptă, spre primirea scaunului și a bisericescului jug”, s-au adunat, din poruncă domnească, mitropolitul, episcopii și egumenii mănăstirilor. Și la acel sobor, boierii care nimeriseră la sihăstria lui Pahomie și se minunaseră de viața lui au vorbit cu căldură domnitorului Mihail Racoviță, cerând ca, în scaunul Romanului, să fie ales Pahomie nemțeanul, „liniștitoriul de supt muntele Chiriacul”. Iar domnul și soborul s-au învoit, măcar că era tradiția ca în scaunul de la Roman să fie așezat episcopul de la Rădăuți. Și a fost adus Cuviosul din sihăstria lui și, fără să-i fie voia, l-au ales episcop la 18 decembrie 1706. Urmașii au socotit că „Însuși Domnul Dumnezeu nu l-au lăsat ca să șază el ca sub obroc, în acea pustietate, ci au voit a-i încredința lui păstoria oilor sale celor cuvântătoare, ca unui prea vrednic” (7).

Ca episcop, de la început, a fost aproape de păstoriții săi, „pe cei săraci miluind, pre cei scârbiți mângâindu-i și tuturor ajutându-le, duple cât îi era prin putința”. La numai trei zile după hirotonie, a întărit și a înnoit așezământul „breslei mieilor”, în care intrau săracii din Roman, pe care Ștefan Vodă cel Mare îi pusese sub oblăduirea episcopiei.

Deși era iubitor de isihie, de rugăciune și de carte, Episcopul Pahomie, bun gospodar și chivernisitor, s-a îngrijit și de nevoile materiale ale eparhiei sale. Astfel el s-a străduit să redobândească unele drepturi mai vechi ale ei sau să capete altele noi de la domnitorii care îl prețuiau și care știau că părintele episcop „are multe cheltuieli venind cu trebile sfintei episcopii și cu ale țării, la Iași, după obicei”.

Iar la judecăți și pricini, cu dreaptă cumpănă măsura, „cum scrie sfânta pravilă”, când judeca pe cei din „clirosul bisericii” ori breslele de prin târguri.

Mănăstirii sale de metanie i-a purtat o grijă deosebită. „Cu mare cheltuială și la vremile cele cumplite, precum Dumnezeu știe”, cum însuși spune în testamentul său, a refăcut acoperișul bisericii și al clopotniței și a înzestrat-o cu o catapeteasmă nouă, cu străni și jilțuri. Și acestea, în vremuri de mare tulburare, căci se arata în pomelnicul Pocrovului: „Ce nu ar fi făcut și cu câte nu ar fi ajutat-o întru alte vremi mai ușoare? De aicea poate socoti oricine câtă dragoste avea spre

soborul metaniei sale” (8). Încă și alte sfinte lăcașuri din Moldova și chiar din Transilvania s-au bucurat de ajutorul Cuviosului Episcop Pahomie.

Iubind în chip deosebit învățătura, el și-a agonisit multe cărți de slujbă sau de zidire sufletească, manuscrise sau tipărituri mai vechi, cumpărate sau primite în dar de la diferiți ierarhi. În dorința ca aceste cărți să fie de folos și altora, el le-a dăruit unor biserici sau obști monahale, îndeosebi mănăstirii Neamțu și mai ales sihăstriei sale din muntele Chiriacu. Pe filele unora dintre ele, cuviosul episcop și-a așternut multe din gândurile sale. În *Cheia înțelesului* de la București (1678) aflăm, de pildă, însemnarea: „Citește cuvintele cu minte deșteaptă și cu candela și vei pricepe tainele lui Dumnezeu toate. Lasă-te de toate relele!”. Iar la sfârșitul predosloviei, episcopul scrie aceste simțite cuvinte: „Dumnezeu ce a zis să lumineze lumina adică pe întuneric, Acela a descoperit aceste sfinte scripturi neamului nostru, cela ce ședea întru întunericul neștiinței și în umbra legii și a nepriceperii, iar acum a strălucit soarele dreptății credinței celei bune. Dau laudă lui Dumnezeu, dau numelui Domnului nostru Iisus Hristos. Tot neamul nostru românesc, toată (suflarea) să-L laude pe Domnul Iisus Hristos” (9).

Și așa, în acel zbuciumat început de veac - în timpul păstoriei lui s-au perindat pe scaunul Moldovei cinci domnitori -, alesul Domnului a împlinit, cu toată osârdia, slujirea arhierască încredințată lui. Dar, după șapte ani și trei luni de păstorie, la 1 martie 1714, Episcopul Pahomie a depus cârja, retrăgându-se din scaunul vlădesc. „M-am prostitu de bună voie, a spus el atunci, socotind că trece lumea și toate ale lumii ca umbra” (10). Gândul de a ajunge „la dorita sa liniște lângă muntele Chiriacul”, l-a avut tot timpul păstoriei, dar, spune cronicarul lui, „aceasta cu înțelepciune o au făcut”, că „în vremile cele cumplite el nu și-au lăsat eparhia, ca un fricos și mic la suflet, ci în vreme de pace... văzând și țara ușurată de greutățile ce o cuprinsese”.

Voievodul și boierii nu se împăcau cu gândul de a fi părăsiți de un asemenea episcop și voiau să-l oprească, dar Cuviosul a rămas nestrămutat în hotărârea lui.

După ce a ieșit din episcopie, a venit la Neamțu, unde a stat numai patru zile, după care s-a dus la sihăstria sa de lângă muntele Chiriacu. Și îndată, cu sprijinul ucenicilor, s-a apucat de zidirea sfântului locaș al bisericii pe care l-au urzit în 14 aprilie și l-au săvârșit, „cu ajutorul lui Dumnezeu... cu multe rugăciuni și lacrimi și cu mare osârdie și cu multe osteneți”, alegându-i ca hram Acoperământul (Pocrovul) Maicii Domnului, care se sărbătorește la 1 octombrie. Pomelnicul triptic de la Pocrov, de mare însemnătate pentru istoria monahismului de pe acele meleaguri, cuprinde și o rugăciune de o deosebită frumusețe, pe care Pahomie „însuși o au scris la urzirea bisericii”: „Doamne Iisuse Hristoase, păzește această sfântă biserică supt aripile milii și sfințiii Tale, în viaci neclătită, nestricată, nearsă, nerisipită. Și o izbăvește de tot omul rău și de toți vrăjmașii trupești și sufletești, cei văzuți și cei nevăzuți, și de diavoli și de toți demonii și de toate lucrurile și primejdiile satanei, și de tot răul. Așisderea și pre noi smeriții și pre toți frații carii petrec acum și carii vor petrece și de acum înainte până în sfârșit și pe toți ne izbăvește de toate care scriu mai sus. Și ascultă, Doamne, și primește rugăciunile noastre ale tuturor. Și trimite oameni carii plac Sfinții Tale, la acest sfânt loc: buni, smeriți, învățați, credincioși. Și trimite, Doamne Iisuse Hristoase, la acest sfânt loc tot și deplin bișug sufletească și trupescă și ne izbăvește de toate neputințele și boalele sufletești și trupesti și ne dăruiește, Milostive, pocăință cu lacrimi, cu viață (neprihănită) până întru adânci bătrânețe să slujim Sfințirii Tale”. Din rugăciunea aceasta se vede, cum scrie autorul pomelnicului, „înfocată dragostea lui ce avea către Dumnezeu și către

Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, încă și smerita cugetare” (11).

Măcar că era fiu al mănăstirii Neamțu, Episcopul Pahomie a ținut ca schitul său să aibă deplină neatarnare față de marea așezare, ceea ce a și dobândit, printr-un hrisov domnesc, din 1714, întărit și de o carte din 1715, a patriarhului Samuil al Alexandriei, aflat atunci la Iași. Că voia cuviosul ca viața sihăstrească a obștii lui să nu fie tulburată de nimeni.

Cu dreptă socoteală s-a îngrijit ca viețuitorii schitului să aibă cele de trebuință, traiului, dar cu osebie să nu fie lipsiți de hrana sufletească. De aceea cărților dăruite când era episcop le-a mai adăugat multe altele. Unele au fost aduse de la București. Iubitor de carte cum a fost, el a întocmit și liste care cuprindeau manuscrise și „cărți tiparnice” : „Izvor de cărți câte au să se știe”, sau „Izvor de zestre(a) Pocrov(ului)”. *Dumnezeieștile și sfintele liturghii*, tipărită de Antim Ivireanul în 1713 - *Liturghia românească* - precum spune Pahomie - îi fusese dăruită de însuși sfințitul mitropolit. Cuviosul ținea ca cititul cărților să fie una din îndeletnicirile pustnicilor de la Pocrov. Dăruindu-le *Cheia înțelesului*, își arată dorința „să hie la cetit părinților (care) s-or afla trăitori acolo de folos sufletelor”. El știa ce înseamnă această hrană duhovnicească și nu înceta s-o spună: „O, mila Ta, Doamne, mare este! - însemna el pe *Viața lui Ioasaf și Varlaam* -; minunată cartea aceasta este plină toată de învățăturile sfinte”. De aceea a dat o mare atenție și muncii de traducere și de copiere a cărților de zidire sufletească. *Lavsaiconul* lui Heraclid de Capadocia (vieți de pustnici) ar fi fost tradus în Moldova de către Episcopul Pahomie al Romanului (12). Au existat mai mulți copiiști, viețuitori la Pocrov, - unii neștiuți cu numele - care s-au ostenit cu „prescrierea” cărților de folos duhovnicesc.

Dar Cuviosului Pahomie nu i-a fost dat să se bucure prea mult de liniște. Către sfârșitul anului 1716 s-au iscat iar tulburări pentru domnie. A venit în Moldova oaste austriacă, chemată de boierii uneltitori. Domnitorul Mihail Racoviță (1715-1726), cu ajutorul tătarilor, i-a învins. Cu prilejul acesta, tătarii au jefuit cumplit țara. Pahomie a fost nevoit să pibegească în Transilvania, apoi în Polonia, unde s-a îmbolnăvit, pentru care s-a dus la Lvov, la doctor. Pastile, în acel an, l-a sărbătorit acolo. După cinci luni, când lucrurile s-au potolit, Cuviosul s-a întors la Pocrov, dar pentru că domnitorul îl bănuia că a avut legături cu răsculații și cu „zurbagii” austrieci, a fost nevoit să plece din nou în pibegie. „Puind la cale lucrurile duple cât i s-au putut în grabă s-au dus la Kiev” și a lăsat schitul în seama ucenicului său, Sofronie.

La Pecerska a fost primit cu cinste și cu bucurie, având „din destul pentru chivernisirea sa”, dar tihnă n-a mai cunoscut. Îl munea dorul de țară și de sihăstria sa, nădăjduind mereu că se va întoarce. Prin ucenicii săi a stat cât a putut în legătură cu Pocrovul, căruia i-a purtat mereu de grijă, ca de altfel și Neamțului. Le-a trimis de acolo ajutoare, icoane și îndeosebi cărți.

În 1724, ultimul an al vieții sale, și-a întocmit testamentul, care cuprinde și așezământul pentru schitul ctitorit de el, și pe care l-a trimis în Moldova, „la Pocrov, la sihăstrie”.

În acest așezământ - *Izvod de trebi ce am scris eu cu mâna mea* - sunt cuprinse ultimele gânduri ale lui Pahomie pentru țara și schimnicia sa. Și aici își arată grija mare pentru cărțile schitului care nu trebuie înstrăinate. Pentru păstrarea Ortodoxiei, atrage atenția asupra preoților străini în trecere pe la schit, care e nevoie „foarte să se ispitească”, pentru a nu fi dintre cei „hirotoniți de eretici”. Răstimpul de încercare pentru „diecii” care vor să se călugărească în schit, „pentru

sufletul său sau pentru învățătură”, să fie de trei ani, „dupre sfânta pravilă”. Se rânduește pentru schivnicii de aici viață de obște, duhovnicească, mai aspră ca în celelalte mănăstiri și schituri din Moldova, cu tăcere, cu post - de la carne se vor înfrâna toată viața -, cu rugăciune neîncetată și slujbe de noapte, cu muncă și deplină ascultare față de egumen. Adresându-se călugărilor de la Neamțu, ierarhilor, domnului, precum și „tuturor pravoslavnicilor creștini care sunt acum și care vor fi și de acum înainte până la săvârșitul țarei Moldovei”, le cere: „Mă rog, mă rog cu lacrimi și cu toată smerenia, pentru mila Marelui Dumnezeu, fiți milostivi și voitori de bine și făcători de bine acestui schit”. La sfârșit, cuviosul stareț imploră de la Dumnezeu toate darurile și blagosloveniile pentru viețuitorii de la Pocrov (13).

Și așa nevoindu-se, fericitul Pahomie a îmbrăcat, se pare, înainte de moarte, marea schimă sub numele de Pimen. Așa se face că pe un tablou cu chipul său, zugrăvit mai târziu - aflat la Pocrov - sunt înfățișați și sfinții săi patroni: ca mirean (Sfântul Petru), ca monah (Sfântul Pahomie) și ca schimonah (Sfântul Pimen)...

Cuviosul Episcop Pahomie a fost chemat către Domnul în anul 1724, și osemintele lui se păstrează în paraclisul Sfântul Ștefan de la Pecerska.

Socotit ca „cel mai de seamă cărturar dintre clericii moldoveni din acel timp” (14), acest ierarh a fost, mai înainte de toate, un trăitor, un monah cu „smerită cugetare” și cu „înfocată dragoste pentru Hristos”, un conducător care, ca și nepotul său, Mitropolitul Iacob Stamate, fost și el viețuitor la Pocrov, a strălucit în Biserică prin sfințenia vieții. A iubit schimnicia, dar a unit, în cumpăna drepte socotințe, rugăciunea cu munca trupului și a minții, în tradiția sănătoasă a străvechiului monahism românesc isihast, care, prin el și prin urmașii lui de la Pocrov, a cunoscut în acel al XVIII-lea început de veac o vădită înnoire. Iar roadele slujirii sale în Biserică n-au întârziat să se arate. Pocrovul a dat mănăstirii Neamțu și altor așezări monahale stareți vestiți și călugări cu viață îmbunătățită, care au avut rosturi însemnate în viața duhovnicească a Moldovei (15). Unii dintre ucenicii fericitului Pahomie au ctitorit schituri și sihăstirii cu rânduieli de trăire aspră, ca la Pocrov. Alții, nu puțini, au fost copii care s-au ostenit „prescriind” cu râvna și migală vieți de sfinți și cărțile de zidire sufletească ale Sfinților Părinți. Strădaniile Preacuviosului Pahomie și ale ucenicilor lui au reînviat viața monahală din Moldova cu mult înainte de venirea starețului Paisie la Neamțu. Lucrarea acestuia în ogorul monahismului nu s-ar fi putut împlini fără ostenelile Episcopului Pahomie și ale ucenicilor lui. De altfel, însuși cuviosul Paisie mărturisește că la noi, în „acest pământ de Dumnezeu păzit”... „a înțeles tainele adevăratului monahism și ascetism, a înțeles și a simțit mai adânc lucrarea binefăcătoare a rugăciunii”, că în țara noastră, în care vedea „unul din cele mai înfloritoare colțișoare ale lumii ortodoxe”, a cunoscut pentru prima oară pravila bisericească după rânduielile Sfântului Munte (16). În ogorul din vremuri străvechi arat, însămânțat și îngrijit de mulțime de nevoitori întru cele duhovnicești, cunoscuți și necunoscuți, unul din cei mai de seamă ostenitori se dovedește a fi fost preacuviosul și fericitul întru pomenire Pahomie.

Pr. CONSTANTIN VOICESCU

1. Un viețuitor al Pocrovului, folosind însemnări ale episcopului și ale ucenicilor lui, ca și tradiția păstrată la Neamțu, a scris: *Arătare în scurt pentru fericitul întru pomenire ctitorul sfântului locaș al Preasfintei noastre Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Mariei, chir Pahomie, episcopul Romanului, pe*

- care însuși din temelie l-au zidit întru cinstirea acoperământului Ei, cunoscută și sub numele de Pomelnicul cel mare al schitului. Pentru alte date ale vieții acestui cuvios părinte, vezi și: Episc. Melchisedec, *Cronica Romanului*, București, 1814; Arhim. Ghenadie Enăceanu, *Schitul Pocrov*, în „Biserica Ortodoxă Română”, VIII (1884), (după *Istoria mănăstirii Neamțu* de Andronic); Narcis Crețulescu, *Istoria mănăstirii Neamțu*, Academia R. S. România, Mss. 5691; N. Crețulescu, *Tablou de mănăstirile și schiturile cele vechi unite ori închinat mănăstirii Neamțu*, în „Arhiva”, XXII (1911); C. N. Tomescu, *Scurtă privire istorică despre sfânta mănăstire Neamțu și despre așezările supuse ei*, Mănăstirea Neamț, 1942; Pr. C. Bobulescu, *Pocrovul*, Craiova, 1943; Irineu Crăciunaș, *Episcopul Pahomie al Romanului*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, XXXV (1958), nr. 9-12; Arhim. Nestor Vornicescu, *Relații bisericești culturale între mănăstirea Neamțu și Transilvania, din cele mai vechi timpuri până în preajma anului 1918*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, XLIV (1968), nr. 11-12; Pr. C. Voicescu, *Viața și activitatea Episcopului Pahomie al Romanului*, în „Biserica Ortodoxă Română”, XC (1972), nr. 5-6; idem, *Schitul Pocrov și importanța lui pentru viața și cultura bisericească din Moldova în sec. XVIII*, în *ibidem*, nr. 7-8; Ierom. Ioanichie Bălan, *Pateric românesc*, București, 1980.
2. Episc. Melchisedec, *ibidem*, p. 323.
 3. *Ibidem*, p. 324.
 4. *Ibidem*, p. 327.
 - 4 bis. năravnic - cu privire la fapte, la obiceiuri.
 5. Ms. slavon 278 din Biblioteca mănăstirii Neamțu.
 6. Arhim. Ghenadie Enăcearm, *ibidem*, p. 42.
 7. Pr. C. Bobulescu, *ibidem*, p. 11.
 8. Episc. Melchisedec, *ibidem*, p. 349.
 9. Diacon prof. I. Ivan, *Însemnări culese de pe cărțile din biblioteca mănăstirii Neamțu* (manuscris) nr. 392.
 10. Episc. Melchisedec, *ibidem*, p. 342.
 11. *Ibidem*, p. 349.
 12. N. Iorga, *Istoria literaturii române*, ed. I, vol. II, p. 218, nota 6.
 13. Academia R. S. România, Ms. CLXV 161; Episcop Melchisedec *ibidem* p. 343.
 14. N. Iorga, *ibidem*, p. 218.
 15. Diacon Ioan Ivan și Preot Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamțu*, Iași, 1981, p. 122, 259.
 16. N. Iorga, *O datorie mai puțin*, în „Neamul Românesc”, 24 iunie 1918.

Sursa: Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române, Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești, E.I.B.M.B.O.R., București, 1987, p. 663-673 Viața îmbunătățită a episcopului Pahomie al Romanului